

Täysistunto

Torstai 23.11.2017 klo 16.00—19.30

6. Lakialoite laiksi yhdenvertaisuuslain 15 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 47/2017 vp Merja Mäkisalo-Ropponen sd ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan.

Keskustelu

17.42 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa ehdotetaan muutettavaksi yhdenvertaisuuslain 15 §:ää. Pykälän toiseen momenttiin esitetään lisättäväksi tarkentava määritelmä siitä, että pykälässä tarkoitetut kohtuulliset mukautukset tarkoittavat niin fyysisiä apuvälineitä kuin järjestelyitä, joilla tuetaan kognitiivista suoriutumista ja toimintakykyä esimerkiksi työssä. Tarkoituksena on selvittää lain asettamaa velvollisuutta kohtuullisista mukautuksista ja erityisesti tämän velvollisuuden soveltamista suhteessa sellaisiin vammaisiin, joiden vamma vaikuttaa kognitiiviseen toimintakykyyn.

Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuuslakia muutettiin viimeksi vuonna 2014. Lain perusteella syrjintä on kiellettyä muun muassa iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Sen lisäksi, että yhdenvertaisuuslaki velvoittaa pidättäytymään syrjinnästä, lain 15 §:ssä asetetaan viranomaiselle, koulutuksen järjestäjille, työnantajille sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajille velvollisuus asianmukaisiin ja kulloisessakin tilanteessa tarvittaviin kohtuullisiin mukautuksiin. Näillä mukautuksilla edistetään toimintakyvyn rajoitteista kärsivien edellytyksiä esimerkiksi toimia työelämässä tai käyttää palveluita ja näin vahvistetaan yhdenvertaisuuden toteutumista. Mukautukset on Suomen lainsäädännössä toteutettu YK:n vammaisyleissopimuksen ja työsyryntädirektiivin mukaisesti.

Lainsäädännössä ei ole yksityiskohtaisemmin määriteltä, minkälaisia mukautuksia tapauskohtaisesti edellytetään. Vaadittuja mukautuksia ei myöskään ole erikseen rajattu niin, että esimerkiksi kognitiivista toimintaa vaikeuttavien rajoitusten aiheuttama niin sanottu kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuva mukautustarve olisi jätetty velvollisuuden ulkopuolelle. Käytännössä kuitenkin tällä hetkellä mukauttaminen ymmärretään usein vain liikuntavaikeuksien sekä näkö- tai kuulovammaa kompensoivien apuvälineiden hankintana, ja kognitiivisen ergonomian mukautuksia ei usein tehdä lain hengen edellyttämällä tavalla. Selkeyttämällä lain säännöstä näiltä osin voitaisiin laista saada informatiivisempi ja lisätä kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvien mukautusten toteuttamista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2017 vp

Kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvien mukautusten laajemmalla käytöllä voitaisiin edistää kognitiivisista rajoitteista kärsivien toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa ja lisätä heidän osallistumistaan työelämään. Suomessa on tällä hetkellä esimerkiksi noin 7 000—8 000 työikäistä muistisairaasta henkilöä. Muistisairauksien diagnostiikka on kehittynyt paljon ja sairaudet huomataan hyvin varhaisessa vaiheessa. Myös hoidon ja kuntoutuksen kehittyminen ovat hidastuttaneet sairauksien etenemistä ja siten muistisairaiden varsinaiset oireet tulevat esille entistä myöhemmin. Kaikesta tästä huolimatta monet muistisairaat joutuvat heti diagnoosin saatuaan eläkkeelle, eikä työssä jatkamista edes pohdita varteenotettavana vaihtoehtona. Kognitiivisen mukauttamisen avulla olisi mahdollista pidentää työssä olemista jopa useilla vuosilla, mikä voisi myös tuottaa positiivisia kansantaloudellisia vaikutuksia. Kognitiivisten mukautusten käyttäminen hyödyttäisi toki muitakin ryhmiä, esimerkiksi kehitysvammaisia, ja helpottaisi heidän työllistymistään.

Tässä lakiesityksessä esitetään yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momentin alkuun lisättäväksi tarkennusta siitä, että pykälässä tarkoitettu velvollisuus koskee mukautuksia niin fyysistä toimintakykyä kuin kognitiivista toimintakykyä rajoittaviin vammoihin. Näillä kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvilla mukautuksilla tarkoitetaan esimerkiksi työnantajan järjestämää työn sekä työvälineiden, -ympäristöjen ja -tapojen yhteensovittamista ihmisen tiedonkäsitteilykykyjen ja -rajoitusten kanssa. Tällaisilla järjestelyillä voidaan helpottaa suoriutumista työssä ja näin mahdollistaa kognitiivisen toimintakyvyn rajoituksista kärsivän jatkamista työelämässä. Kognitiiviset mukautukset eivät kuitenkaan rajoitu työnantajan toimiin, vaan velvollisuus koskee yhtä lailla muita 15 §:n velvoittamia tahoja.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa ehdotetaan siis, että eduskunta hyväksyy yhdenvertaisuuslain 15 §:n muuttamisen niin, että se kuuluisi seuraavasti:

"Tässä pykälässä tarkoitettut mukautukset voivat pitää sisällään niin fyysiseen ympäristöön ja tarpeistoon tehtäviä muutoksia kuin sellaisia järjestelyjä ja apua, joilla edesautetaan kognitiivista suoriutumista. Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioitunut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki." Eli 1 momentissa puhutaan työnantajasta.

Aloitteen allekirjoitti yhteensä 22 kansanedustajaa kuudesta eri puolueesta, ja kaikki allekirjoittajat olivat eduskunnan muistiryhmän jäseniä. — Kiitos.

17.47 Hannakaisa Heikkinen kesk: Arvoisa puhemies! Täällä toinen allekirjoittaja ilmoittautuu ja on iloinen, että tähänkin aiheeseen on kuitenkin muutama keskustelija ilmoittautunut jo tässä vaiheessa.

Työikäiset muistisairaat, jotka ovat suurin joukko, jota tämä lakialoite toteutuessaan siten työelämässä osaltaan auttaisi, ovat tuon 7 000 jäsenen muodossa sellainen porukka meillä työelämässä, johon ei olla oikeastaan näihin päiviin saakka osattu muuten reagoida kuin lähes melko suoralla irtisanomisella. Muistisairaat ovat monelle pelottava asia, kun tiedetään, että yleensä muistisairaus on parantumaton ja etenevä sairaus. Varsinkin työikäiset muistisairaat kärsivät palvelujen vähäisyydestä. Heille vertaistukea on vain ehkä isoimmilla paikkakunnilla. On hyvin tärkeitä lisätä ylipäänsä tietoisuutta muistisairaitten työntekijöitten ja ihmisten olemassaolosta. Todellakin muistisairaus voi koskettaa vaikka 35-vuotiasta ihmistä.

Kun työelämä päättyy, päättyy myös yhteys työterveyshuoltoon, ja tämä on yksi iso asia myös tässä työikäisten muistisairaitten kohdalla, koska harvoin tapahtuu niin, että julkises-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2017 vp

ta terveyskeskuksesta osattaisiin nykyisellään ottaa sitten koppia tämmöisestä muistisairaasta ihmisestä. Tämä on yksi semmoinen kohta, mistä meidän olisi myös hyvä keskustella, miten me pystyisimme rakentamaan paremman sillan työterveyshuollon ja terveyskeskuksen asiakkuuden välille sitten, kun se työelämä päättyy.

Mutta yhtä kaikki olen todella iloinen, että olemme nyt tässä pisteessä ja keskustelemassa tästä lakialoitteesta. Katsotaan, mitenkä mukava keskustelu tästä syntyy.

17.50 Heli Järvinen vihr: Arvoisa puhemies! Lisäys yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momenttiin on tarpeen tietysti erityisesti työelämän näkökulmasta. Jos meillä olisi käytössä parhaat mahdolliset kohtuulliset mukautukset eli erilaiset fyysiset apuvälineet ja järjestelyt, saisimme yhä useamman osalliseksi työelämään. Mittakaavaa kuvaa hyvin se, että meillä on siis 7 000—8 000 työikäistä muistisairasta, mutta pitää muistaa, että suomalaisista jopa noin 2 miljoonalla on joku pitkäaikaissairaus, ja uskon, että tästä muutoksesta saattaisi olla hyötyä jopa muille kuin vain näille muistisairaille. Jos saamme mahdollisimman monen muistisairaana ja muunkin tästä ongelmasta kärsivän mukaan työelämään, on hyöty iso sekä heille itselleen että meille kaikille ja koko yhteiskunnalle. Fyysiset apuvälineet auttaisivat heistä monia: niitä, jotka ovat jo työelämässä, mutta etenkin myös niitä, jotka niiden turvin voisivat osallistua.

Usko on vahva siihen, että meillä työttömistä isolla osalla on muistihäiriöitä, jotka tekevät työn hakemisesta vaikeampaa. Kun vielä muistetaan, että hallituksen työttömyyden hoidossa on paljon erilaisia sanktioita ja karensseja, on suorastaan epäinhimillistä etenkin näitä muistisairaita kohtaan, että he oman sairautensa ja puutteellisten välineiden takia joutuvat jäämään ulkopuolisiksi eivätkä pysty osallistumaan esimerkiksi vaadittuihin aktiivitoimiin ja työn hakemiseen siinä mittakaavassa kuin se olisi mahdollista.

Tätä lakialoitetta on helppo tukea.

17.52 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Ihmisten työkyky on elintärkeä paitsi ihmisen itsensä kannalta myös yhteiskunnan kannalta, sillä työkyvyttömyys tulee kiistatta kalliiksi. Rahallinen menetys Suomessa on yli 4 miljardia euroa vuosittain. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain lähes 19 000 ihmistä, ja tällä hetkellä työkyvyttömyyseläkettä saa lähes 170 000 ihmistä. Kaikkein huolestuttavinta on, että työkyvyttömyyseläkettä saavien alle 25-vuotiaiden määrä on viime vuosina lisääntynyt huomattavasti.

Jopa 1,9 miljoonalla suomalaisella on sairaus tai vamma. Heistä 600 000 arvioi, että tämä haittaa heidän työllistymistään tai työssä jatkamistaan. Osatyökykyisten työssä jatkamisen isoimmat haasteet eivät kuitenkaan liity vain osatyökykyisyyteen vaan myös ennakkoluuloihin ja kielteisiin asenteisiin. Lisäksi osatyökykyisten työssä jatkamisen ratkaisut ja mahdollisuudet tunnetaan huonosti. Erittäin tärkeää työkyvyn ja työyhteisön kannalta on hyvä johtaminen ja työntekijöiden positiivinen tunne ja motivaatio työssä. Keskiössä on aktiivinen vuoropuhelu ja yhteistyö työnantajan, työntekijöiden ja työterveyshuollon välillä, mitä tämä lakialoite tämän mukauttamisen osalta tukee.

Tehokkain ja kestävin keino valtiontalouden korjaamiseksi on työllisyysasteen merkittävä nousu. Valtiontaloudessa yhden prosenttiyksikön työllisyysasteen nousu merkitsee noin 800 miljoonan euron tasapainotusta. Kannatan sen vuoksi tätä lakialoitetta, että se lisää ihmisten mahdollisuutta jatkaa työelämässä ja vahvistaa valtiontaloutta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2017 vp

17.54 Antero Laukkanen kd: Arvoisa herra puhemies! Olen yksi tämän aloitteen allekirjoittajista ja kiitän edustaja Mäkisalo-Ropposta siitä, että hän sinnikkäästi näitä pieniä parannuksia jaksaa ajaa täällä ja kerätä meitä muitakin siihen innostumaan. Tämä pieni yhdenvertaisuuslakiin liittyvä muutos ja täydennys on kyllä tervetullut, ja toivon todella, että tämä menestyisi ja näkisi myös sitten päivänvalon. Jos nyt sitten jostain ihmeen syystä valiokunta ei ymmärtäisi tämän arvoa, niin jatkakaamme sitten työtä, että saataisiin vaikka tulevaan hallitusohjelmaan ensi kaudelle tämä.

17.55 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Hyvässä yhteiskunnassa jokainen kansalainen voi olla osallinen ja kokea oman elämänsä ja elämäntehtävänsä merkitykselliseksi. Työ on osa tätä merkityksellistä elämää, ja siksi tämä lakialoite on tärkeä. On yksilön ja yhteiskunnan kannalta huono asia, jos ihminen joutuu jäämään liian aikaisin pois työstä sen takia, ettei mukauttamistoimenpiteitä ole ymmärretty tai haluttu tehdä.

Arvoisa puhemies! Asennevamma on kaikkein hankalin vamma. Meillä on yhteiskunnassa vielä paljon tarvetta muuttaa asenteita vammaisuutta ja vammaisia kohtaan. Vammaisten syrjiminen näkyy esimerkiksi siinä, ettei esteettömyyden ja palveluiden saavutettavuuden eteen vieläkään tehdä tarpeeksi. Lisäksi eri vammaisryhmiin suhtaudutaan yhteiskunnassa hyvin eri tavoin. Jos asenteet olisivat kunnossa, tätä lakialoitetta ei olisi tarvinnut tehdä, koska silloin yhdenvertaisuuslain nykyinen muotoilu riittäisi turvaamaan kaikkien oikeudet työolosuhteiden mukauttamiseen. Mutta näin ei ole, ja siksi toivon tämän lakialoitteen etenevän suotuisasti. Myös niillä ihmisillä, joilla on kognitiivisia toimintavajauksia, täytyy olla yhtäläiset oikeudet mukautuksiin ja jatkaa työelämässä niin kauan kuin mahdollista.

17.57 Hannakaisa Heikkinen kesk: Arvoisa puhemies! Asia on kyllä hyvin pitkälti näin kuin tämän lakialoitteen ensimmäinen allekirjoittaja Mäkisalo-Ropponen toteaa, että asennevamma on vaikein vamma, ainakin se tulee hyvin kalliiksi, tämä vamma, tässä yhteiskunnassa. Itse taas koen, että senkin takia tämä lakialoittekeskustelu on jo itsessään tärkeä, että tuohon asennevammaan paras lääke on tieto. Kun me sitä kautta pystymme ennakkoluuloja ja pelkoja muun muassa muistisairauksia ja muita kognitiivista alentumaa aiheuttavia sairauksia kohtaan vähentämään, me teemme mahdolliseksi sen, että heillä, tämän vamman omaavilla, on parempi mahdollisuus jatkaa työelämässä. Tosiaan kun emme tiedä esimerkiksi juuri muistisairauksista riittävästi, niin silloin teemme päätöksiä luulojen ja pelkojen perusteella. Myös työnantaja tarvitsee tietoa ja tukea samalla tavoin, jotta hän pystyy tekemään sitten niitä oikeita ratkaisuja siellä työpaikalla, jotta esimerkiksi muistisaira on siellä mahdollista pitempään jatkaa.

Yhtä kaikki näissä asioissa minä toivon, että tämänkin kohdalla ymmärretään myös se, että esimerkiksi tämä muistisairaus koskettaa monia muitakin kuin pelkästään työnantajaa tai esimiestä ja työntekijää. Se koskettaa usein koko työyhteisöä ja sitten myös muistisaira lähimmäisiä ja perhettä. Toivon, että tässä yhä vähemmän käytettäisiin tietosuojasioita aseena taikka esteenä tai syynä sille, ettei näistä asioista puhuta, vaan avoimuus on hyvä lääke tuon tiedon lisäksi.

17.59 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Työikäisten muistisairaiden tilanne on Suomessa edelleen heikko, kuten edustaja Heikkinenkin aiemmassa puheenvuorossaan totesi. Terveystieteiden tutkimuskeskus ei heitä edelleenkään aina edes tunnista, sillä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2017 vp

meillä on sellainen asenne tai väärä tieto siitä, että muistisairaudet olisivat vain ikäihmisten sairauksia. Kuitenkin meillä on työikäisiä muistisairaita yhtä paljon kuin ms-potilaita yhteensä, eli ei ole kysymys mistään pienestä marginaaliryhmästä. Toivottavasti tämäkin keskustelu on nyt lisännyt edes pienesti tietoisuutta tästä tärkeästä asiasta, ja kiitänkin hyvästä keskustelusta, hyvät kollegat.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan.